

Spis treści

Wstęp	9
Część I	
1. Paradygmat oporu. Podstawy teoretyczne	15
1.1. Droga do racjonalności emancypacyjnej w refleksji filozoficznej	15
1.2. Refleksyjne wyjście poza samego siebie. Interpretacja psychologiczna	26
1.2.1. Proces indywiduacji w procesie uspołecznienia	27
1.2.2. Nabywanie kompetencji do interakcji w warunkach trudnych	31
1.2.3. Kompetencje komunikacyjne	35
1.2.4. Kompetencje komunikacyjne w stadiach dojrzałości moralnej	38
1.3. Otwarcie na konflikt w dyskursie jako pedagogiczna refleksja	43
1.3.1. Socjalizacja krytyczna	44
1.3.2. Język krytyki i możliwości	46
1.3.3. Szkoła jako otwarta arena dyskursu	48
1.3.4. Nauczyciel — intelektualista w służbie zmiany	53
1.3.5. Dekonstrukcja kultury jako element pracy nauczyciela	57
1.4. Kierunki badań naukowych w perspektywie paradygmatu oporu	61
2. Opór jako kategoria analityczna	67
2.1. Egzemplifikacja pojęcia „opór”	67
2.2. Formy oporu w edukacji	76
2.2.1. Opór czynny i bierny	76
2.2.2. Typologia oporu	79
2.2.3. Postawa wobec szkoły a opór	83
2.2.4. Typy oporu występujące w szkole	85
2.2.4.1. Opór transformatywny	86
2.2.4.2. Opór akomodacyjny	88
2.2.4.3. Opór bierny	90
2.2.4.4. Opór agresywny	92
2.2.5. Ambiwalencja — nieredukowalny składnik oporu	95

Część II

3. Okres dorastania. Specyfika kryzysu i oporu	105
3.1. Interpretacja oporu w okresie dorastania w koncepcji epigenezy rozwoju człowieka Erika H. Eriksona	105
3.2. Okres dorastania	113
3.2.1. Zadania rozwojowe	113
3.2.2. Zaspokojenie potrzeby tożsamości jako dominujące zadanie egzystencjalne w okresie dorastania	116
3.2.3. Wyzwania tożsamości	121
3.2.4. Opór wobec sytuacji trudnej. Mechanizmy obronne w okresie dorastania	125
3.2.5. Zagrożenie zagubieniem tożsamości	131
3.3. Moratorium rozwojowe — szansa wykorzystania możliwości człowieka	134

Część III

4. Skutki oporu wobec systemu	139
4.1. Marginalizacja/emancypacja oporu ucznia w szkole. Problematyka badawcza	139
4.2. Procedura badania empirycznego	143
4.3. Techniki analizy. Metoda, techniki i narzędzia badawcze	146
5. Opór młodzieży wobec szkoły jako systemu społecznego	151
5.1. Ogólna charakterystyka typów oporu	151
5.2. Czynniki różnicujące występowanie typów oporu	160
5.2.1. Czynniki odnoszące się do szkoły	160
5.2.1.1. Typ szkoły	160
5.2.1.2. Poziom klasy szkolnej	169
5.2.1.3. Motywy wyboru szkoły	174
5.2.1.4. Wiek szkolny	181
5.2.1.5. Plany kształcenia	186
5.2.1.6. Akceptacja w klasie	191
5.2.1.7. Miejsce w klasie	194
5.2.1.8. Uczucia towarzyszące uczniowi po wejściu do szkoły	198
5.2.2. Czynniki odnoszące się do ucznia i jego rodziny	203
5.2.2.1. Płeć	203
5.2.2.2. Typ miejsca zamieszkania	207
5.2.2.3. Zmiany w strukturze rodziny	213
5.2.2.4. Stan zdrowia ucznia	218
5.2.2.5. Wiek i wykształcenie rodziców	223

5.2.2.6. Status społeczno-zawodowy rodziców	244
5.2.2.7. Wzory osobowe i ich źródła	257
Podsumowanie wyników	269
Zakończenie	273
Bibliografia	277